

Competent (voorbereidend) middelbaar beroepsonderwijs

De visie van VNO-NCW op ontwikkelingen in het vmbo en het mbo

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Samenvatting / belangrijkste actiepunten	4
3. Uitgangspunten competent (v)mbo	8
4. Een nieuwe besturingsfilosofie	8
5. Al veel verbeterd, maar ook nog veel te doen ...	10
5.1. Competentiegericht beroepsonderwijs	10
5.2. Innovatie en kenniscirculatie	16
5.3. Bekostiging als prikkel	20
5.4. Voortijdig schoolverlaten	22
5.5. Ondernemerschap	25
5.6. Studie en beroepskeuzevoorlichting	25
5.7. Personeelsbeleid	26
5.8. Open bestel	27
Bijlage: kerngegevens vmbo en mbo	28

1. Inleiding

Onze welvaart is niet vanzelfsprekend. Een goed sociaal maatschappelijk én economische structuur is essentieel. Het beroepsonderwijs in de volle breedte (vmbo, mbo en hbo) levert een cruciale bijdrage aan de economische ontwikkeling en de sociale cohesie van ons land. In economisch opzicht zit Nederland al enkele jaren in een dal. De verwachting is dat de economie op niet al te lange termijn, waarschijnlijk in 2006, zal aantrekken. In die situatie zal er een groot beroep worden gedaan op afgestudeerden van het beroepsonderwijs. Vanwege het open karakter van onze economie, met het accent op waardetoevoeging door slim en kennisintensief handelen, is het noodzakelijk dat het beroepsonderwijs up to date is en een betere bijdrage levert aan de Nederlandse kenniseconomie, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin. In *Nederland moet slimmer* (2003) heeft VNO-NCW hiervoor al indringend gepleit.

In deze nota geeft VNO-NCW zijn visie op de recente ontwikkelingen in het vmbo en mbo. Het vmbo in zijn huidige vorm bestaat nog maar vijf jaar. Het is ingevoerd in 1999. In 2003 vonden de eerste examens plaats. Het mbo bestaat sinds 1996. Beide onderwijssoorten zijn ontstaan door samenvoeging van diverse onderscheiden onderdelen. Het zijn beide relatief jonge onderwijssoorten, waarin veel gaande is¹. Voor het bedrijfsleven is het van belang dat de beroepspraktijk en de ontwikkelingen daarbinnen richtinggevend zijn voor de vormgeving van het beroepsonderwijs. Een versterking van de relatie van het beroepsonderwijs met het bedrijfsleven in de vorm van publiek private samenwerking en een sterker accent op innovatie zijn daarvoor nodig.

Ook het voorkomen van schooluitval en een betere doorstroom van vmbo naar mbo zijn essentieel. Daarmee is een productiviteitsverbetering te realiseren, die ten goede komt aan leerling, school, bedrijfsleven én maatschappij. Dit zijn de centrale gedachten die in de visie van VNO-NCW op vmbo en mbo en op de relatie tussen beiden in diverse actiepunten worden uitgewerkt.

Het beroepsonderwijs komt niet zo vaak in het nieuws. Dat is op zich vreemd, omdat meer dan de helft van de leerlingen een (voorbereidende) beroepsopleiding volgen. En als het beroepsonderwijs het nieuws haalt, dan is het vaak, en dat geldt vooral voor het vmbo, in negatieve zin. Dat leidt soms tot de roep om het systeem drastisch te hervormen. Een oproep die VNO-NCW niet deelt. Wat niet wil zeggen dat VNO-NCW geheel tevreden is met de prestaties van vmbo en mbo. Er valt nog veel te verbeteren, maar de ingezette lijn onderschrijft VNO-NCW, het perspectief is goed. Competent (voorbereidend) middelbaar beroepsonderwijs vraagt een inspanning van velen.

¹ In bijlage 1 zijn de belangrijkste kenmerken en prestaties van het vmbo en mbo geschetst.

2. Samenvatting / belangrijkste actiepunten

In deze nota worden diverse suggesties gedaan om het vmbo en het mbo te optimaliseren. Bij wijze van samenvatting worden de belangrijkste actiepunten hierna puntsgewijs opgesomd.

M.b.t. besturingsfilosofie

1. Het regionale bedrijfsleven, breed en representatief in samenstelling, moet nauw betrokken worden bij het opstellen van de regionale ambities en ook bij de verantwoording ervan door de school. Uit de beschikbare overheidsmiddelen moet een zodanig bedrag ter beschikking komen dat onder een centrale regie bij de vijf regionale verenigingen van VNO-NCW menskracht ter beschikking komt om de relatie tussen het beroepsonderwijs in de regio en het regionale en het sectorale bedrijfsleven te versterken en te verankeren.
2. Het georganiseerde (sectorale) bedrijfsleven moet betrokken worden bij het formuleren van de landelijke beleidsindicatoren, die gebruikt gaan worden om de prestaties van scholen aan af te meten.

M.b.t. competentiegericht beroepsonderwijs (dit is onderwijs waarin theorie en praktijk zijn geïntegreerd en waarin opgaven en dilemma's in de beroepspraktijk en de competenties die daar nodig zijn, leidend zijn voor het leertraject in plaats van de onderscheiden vakken)

3. De dienstverlenende taak van de kenniscentra bij het opstellen van (kenniscentrumoverstijgende) kwalificatieprofielen moet beter uit de verf komen: de kwalificatieprofielen moeten werkbaar zijn voor het onderwijs, aantrekkelijk voor de deelnemer én herkenbaar voor het bedrijfsleven. Indien nodig moet de financiering van de kenniscentra daarop aangepast worden.
4. De geldigheid van de kwalificatieprofielen moet in de duur worden beperkt, bijvoorbeeld 5 jaar, zodat bedrijfsleven en onderwijs samen verplicht worden om de relevantie en de actualiteit van de kwalificatieprofielen periodiek te beoordelen.
5. De invoering van de opleiding Arbeidsmarktgekwalificeerde assistent moet niet worden doorgezet. De opleiding is niet beroepskwalificerend en er is geen behoefte aan in het bedrijfsleven. Een oplossing voor de leerlingen die nog niet weten wat ze willen en daarom dreigen uit te vallen moet gezocht worden in het verbeteren van het vmbo en de aansluiting van vmbo op het mbo.
6. Het is gewenst onderzoek te doen naar de ordening van de opleidingen in het vmbo. Ze moeten beter aansluiten op de belevingswereld van de leerlingen en ze moeten geënt zijn op de kwalificatiestructuur van het mbo.
7. Het (regionale) bedrijfsleven dient nadrukkelijk betrokken te worden bij het opstellen van de regiovisie, wat de basis vormt voor het aanbod van vmbo in een regio.

M.b.t. praktijkgericht onderwijs en beroepspraktijkvorming

8. De kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven, die de wettelijke taak hebben om bedrijven te begeleiden waar BPV plaatsvindt én om te zorgen dat er voldoende kwalitatieve BPV-plaatsen zijn, moeten voluit aan de bak om hun wettelijke taak waar te maken en hierover indringender communiceren met relevante partijen. In dat verband moet snelheid gemaakt worden met het verschuiven van het accent van accreditatie naar begeleiding van leerbedrijven en het toegankelijk maken van de registers voor verschillende doelgroepen en dat ook bekend maken.

9. Scholen moeten in regionaal verband komen tot een betere onderlinge afstemming over wanneer stages plaatsvinden. Ze moeten geen eigen registers van leerbedrijven willen ontwikkelen c.q. in stand houden, maar deze taak expliciet daar laten waar hij wettelijk ligt, bij de kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven en deze nadrukkelijk op hun verantwoordelijkheid aanspreken. Dan wel in overleg met de kenniscentra tot andere arrangementen komen. Wel dienen de scholen veel meer dan nu energie te steken in het onderhouden van relaties met bedrijven.
10. Leerwerktrajecten in de andere leerwegen in het vmbo dan de basisberoepsgerichte leerweg mogen alleen bij uitzondering georganiseerd worden. De aantrekkelijkheid van het vmbo moet vooral binnenschools zijn beslag krijgen.
11. In de theoretische leerweg in het vmbo moet verplicht een beroepsoriënterend vak worden ingevoerd.
12. Alle leerwegen van het vmbo dienen op de langere termijn in samenhang met elkaar aangeboden worden. Het moet scholen onmogelijk gemaakt worden een theoretische leerweg zonder beroepsgerichte leerwegen aan te bieden. Doorstroom vanuit de theoretische leerweg naar het havo moet daarbij mogelijk blijven.

M.b.t. publiek private samenwerking en innovatie

13. Scholen moeten – in lijn met bestaande initiatieven van het bedrijfsleven- de rol van coördinator of zelfs initiator op zich nemen voor de vorming en instandhouding van regionale netwerken. Ze moeten dan wel een duidelijke externe oriëntatie ontwikkelen en kennis van zaken hebben van de regionale arbeidsmarkt en de ontwikkelingen daarbinnen. De basis voor hun rol ligt in het professioneel onderhouden van de relatie met de (leer)bedrijven.
14. Publiek private samenwerking tussen vmbo-scholen en bedrijven staat nog in de kinderschoenen. Omdat VNO-NCW van mening is dat meer praktijkgerichtheid in het vmbo vooral binnenschools gestalte moet krijgen, is het wenselijk dat er aanpakken worden ontwikkeld, die leiden tot duurzame betrokkenheid van bedrijven bij het vmbo.
15. De overheid stelt de komende twee jaren extra middelen (€300 mln) beschikbaar voor het optimaliseren van praktijkfaciliteiten in het vmbo. Het is wenselijk dat het maken van afspraken met het bedrijfsleven over een sterkere betrokkenheid van het regionale bedrijfsleven als criterium geldt bij de aanwending van de middelen.
16. De overheid moet stimuleren dat op huisvestingsterrein duurzame relaties tussen scholen en bedrijven tot stand worden gebracht. Dat kan bijvoorbeeld door een (fiscale) premie op deze vorm van publiek private samenwerking beschikbaar te stellen (bijvoorbeeld een bepaald percentage van de bouwsom) die binnen enkele jaren besteed moet worden aan de inhoudelijke uitbouw van de samenwerking. Een andere mogelijkheid is dat scholen, op basis van (langdurige) contracten tussen school en bedrijfsleven, hun praktijkfaciliteiten onderdak brengen bij opleidingslocaties die er binnen diverse sectoren zijn voor de scholing van werkenden. Publieke middelen, zoals bijvoorbeeld de extra middelen voor de modernisering van de praktijkfaciliteiten (in het vmbo €300 mln voor de komende twee jaar), zouden dan ook ingezet moeten kunnen worden om tot benutting van de opleidingslocaties voor onderwijsdoeleinden te komen.
17. De overheid moet bestaande regelingen met betrekking tot innovatie in en vanuit het beroepsonderwijs zo spoedig mogelijk onderbrengen in een voortschrijdende

innovatieagenda, die gezamenlijk door overheid, beroepsonderwijs en bedrijfsleven jaarlijks wordt vastgesteld.

18. De fiscale faciliteit WVA Onderwijs moet zodanig worden verruimd dat bedrijven voor alle samenwerkingsactiviteiten met het scholenveld een fiscale ondersteuning kunnen krijgen en niet alleen voor duale trajecten in vmbo en de beroepsbegeleidende leerweg in het mbo. Als eerste stappen moeten worden gezet: het afschaffen van de 130% grens WML voor leerling-werknemers in de WVA Onderwijs en het uitbreiden van de WVA Onderwijs naar stages in het voltijdonderwijs (BOL).
19. In het kader van het bevorderen van een leven lang leren verstrekt de overheid een generieke ondersteuning aan werkgevers die ruimte bieden aan werknemers om zich te scholen en/of een EVC-traject te doorlopen. Dat kan in de vorm van een nascholingsvoucher, die werkgevers krijgen voor scholing en/of EVC van hun werknemers, die ingewisseld kan worden bij erkende onderwijsinstellingen of via het herstellen van de scholingsaftrek.

M.b.t. de financiering van het beroepsonderwijs

20. Ter bevordering van de flexibiliteit van het mbo moet het bekostigingssysteem aangepast worden zodanig dat de school voor iedere ingeschreven deelnemer een gelijke basisbekostiging ontvangt. Aan het eind van het opleidingstraject krijgt de school nog een uitstroom c.q. diplomabonus, waarvan de hoogte afhankelijk is van het behaalde diploma.
21. De teldatum voor het mbo dient te verschuiven van 1 oktober naar 1 januari opdat scholen meer geprikkeld worden te investeren in leerlingen die dreigen uit te vallen.
22. Suggesties voor verdergaande aanpassing van de financieringssystematieken voor vmbo en mbo en hun onderlinge relatie zijn de volgende.
 - a. De financiering van het vmbo moet afhankelijk gesteld worden van de doorstroom van de afgestudeerden van het vmbo naar het mbo. Een vmbo-school krijgt een deel van zijn financiering pas als zijn leerlingen na een half jaar staan ingeschreven bij een ROC. Voor leerlingen die niet staan ingeschreven ontvangt de school geen 'doorstroomfinanciering'.
 - b. Financiering van vmbo en mbo wordt mede gerelateerd aan de opleidingsduur. Een opleiding in het vmbo duurt vier jaar en in het mbo een tot vier jaar, afhankelijk van het niveau. Bepaald zou kunnen worden dat een vmbo-school en een ROC bekostigd worden voor de duur van de nominale opleidingsduur van het leertraject. In de praktijk is dat minimaal 5 en maximaal 8 jaar. Bij het boeken van tijdwinst in het leertraject van de leerling, krijgen de beide scholen het verschil tussen feitelijk en nominaal traject als bonus uitgekeerd, waarbij ze onderling uitmaken hoe deze verdeeld wordt.
23. In algemene zin moet gelden dat de bekostiging daar neerslaat waar het onderwijs ook daadwerkelijk plaatsvindt. Als dat in een bedrijf gebeurt, dan moet het bedrijf een navenant deel van de overheidsbekostiging ontvangen.
24. Omkering van de financieringsstroom bij duale trajecten. In plaats van dat de scholen bekostiging krijgen stelt de overheid aan het leerbedrijf subsidie ter beschikking, waarvoor de schoolcomponent wordt ingekocht of zelf (mede) wordt uitgevoerd.
25. Het georganiseerde bedrijfsleven dient nauw betrokken te worden bij de evaluatie van de bekostigingssystematiek van het mbo en de opzet van een nieuw model.

M.b.t. examinering

26. De examinering in het vmbo moet flexibeler worden en meer gericht op het demonstreren van het kunnen van de leerling dan op selectie. De portfolio benadering biedt hiervoor mogelijkheden. Dit laat onverlet dat een opleiding in het vmbo afgerond moet worden met het behalen van een diploma.

M.b.t. voortijdig schoolverlaten

27. Het in dienst nemen van leerlingen die nog geen beroepsopleiding hebben afgerond (groenpluk) moet voorkomen worden. Het aantrekkelijk maken van het vmbo en mbo en het verbeteren van de overstap is daarvoor het meest aangewezen. Bedrijven moeten gestimuleerd worden om leerlingen, die nog geen beroepsopleiding hebben afgerond, en die toch door het bedrijf zijn aangenomen, de kans te geven hun opleiding via een duaal traject af te ronden.
28. De definitie van voortijdig schoolverlaten moet worden bijgesteld. VNO-NCW is het eens met de Raad voor Werk en Inkomen die in zijn advies *Startklaar, Advies met betrekking tot een leerwerkplicht voor jongeren tot 23 jaar* (oktober 2005) pleit om jongeren mét een diploma maar zónder startkwalificatie voortaan niet meer te registreren als 'voortijdig schoolverlater'.
29. Het bedrijfsleven is onder condities bereid medewerking te verlenen aan het vormgeven en uitvoeren van aparte leerroutes voor de betreffende doelgroep. Primair gaat het daarbij om een adequate ondersteuning en begeleiding voor de bedrijven die bereid zijn daadwerkelijk activiteiten uit te voeren. Concreet kan daarbij gedacht worden aan een uitbreiding van de WVA Onderwijs en Startkwalificatie voor dit type trajecten.

M.b.t. ondernemerschap

30. De studentbedrijven van Jong Ondernemen moeten een prominentere plaats krijgen in het binnenschoolse onderwijs.
31. Aankomende leraren, zeker de docenten in de beroepsgerichte vakken, moeten in hun opleiding indringend kennis nemen van ondernemerschap in de praktijk.

M.b.t. studie- en beroepskeuzevoorlichting

32. De studie en beroepskeuzevoorlichting in vmbo en mbo moet meer ervaringsgericht worden vormgegeven, waarbij een realistisch beeld van de beroepspraktijk wordt gehanteerd. In de samenwerking tussen vmbo en mbo ligt het dan voor de hand dat vmbo-leerlingen kennismaken met de wereld van het mbo, zoals die op de ROC's vorm krijgt.

M.b.t. personeelsbeleid

33. De mogelijkheden en stimulansen voor uitwisseling van personeel tussen bedrijven en scholen moeten worden vergroot. Zij-instroom vanuit de beroepspraktijk, gastlessen, docentenstages kunnen op die manier bevorderd worden. Het heeft de voorkeur dat vmbo- en mbo-docenten hierbij gezamenlijk optrekken.
34. Een aparte opleiding tot vmbo-docent is ook niet nodig. Het is primair aan de werkgevers in het vmbo en niet aan de overheid om –gelet op de situatie in hun school- te bepalen of er in aanvullende eisen op de bestaande moet worden voorzien.

M.b.t. open bestel

35. Binnen het mbo moeten, in navolging van het hoger onderwijs, experimenten open bestel mogelijk worden.

3. Uitgangspunten competent (v)mbo

- Het beroepsonderwijs is drievoudig kwalificerend. Het levert een bijdrage aan de persoonlijke vorming van leerlingen en studenten, het draagt bij aan de maatschappelijke participatie en daarmee aan de sociale cohesie en zorgt er voor dat mensen een goede start op de arbeidsmarkt kunnen maken dan wel zich kunnen handhaven op de arbeidsmarkt. VNO-NCW is van mening dat het perspectief van de arbeidsmarkt leidend is voor inhoud van een leertraject in het beroepsonderwijs.
- Goed beroepsonderwijs kan niet zonder een adequate betrokkenheid van het bedrijfsleven. De school functioneert in een netwerk van diverse stakeholders en is als eerste aan zet om de relatie met het bedrijfsleven te organiseren.
- De loopbaan van de deelnemer staat centraal in het beroepsonderwijs. Dat betekent dat het beroepsonderwijs een maximale inspanning dient te plegen leerlingen uit te dagen en te prikkelen hun talenten voluit tot ontplooiing te brengen. Voor het onderwijssysteem, dat gesegmenteerd is, betekent dit uitgangspunt dat het zodanig georganiseerd dient te zijn dat er sprake is van soepele overgangen opdat er geen breuken in de loopbaan optreden.
- Het vmbo is de onderwijssoort die voorbereidt op vervolgopleidingen in het mbo. Het mbo is beroepskwalificerend én gericht op de doorstroom naar het hbo.
- Voor het vmbo gelden nog de volgende specifieke uitgangspunten.
 - o Het vmbo is leerplichtig onderwijs. De overheid is expliciet aanspreekbaar op de financiering en de kwaliteit van dit onderwijstype. De school is de primaire actor waar het gaat om de uitvoering en vernieuwing van onderwijstrajecten. Daar waar in de voorstellen betrokkenheid van het bedrijfsleven wordt voorgesteld, is dat altijd tegen de achtergrond van de eigen verantwoordelijkheid van de school en de overheid.
 - o Vmbo is eerst en vooral onderwijs dat binnen schoolorganisaties plaatsvindt. De aantrekkelijkheid van het vmbo moet eerst gezocht worden in vernieuwing van het binnenschoolse onderwijs. Indien het buitenschoolse leren daarop een goede aanvulling is, kunnen ook die mogelijkheden nadrukkelijker in beeld komen.

4. Een nieuwe besturingsfilosofie

Het onderwijs wordt gemaakt op de werkvloer. Met deze zin begint de beleidsnotitie *Governance: ruimte geven, verantwoording vragen en van elkaar leren*, die de minister van OCW op 7 juli 2005 naar de Tweede Kamer stuurde. Deze stellingname heeft grote gevolgen voor de aansturing van het onderwijs. Deze kan niet plaatsvinden vanuit de Hoftoren in Den Haag, maar zal regionaal zijn beslag moeten krijgen, in de scholen zelf in samenspraak met de regionale belanghebbenden. Voor het beroepsonderwijs is in ieder geval het bedrijfsleven in beeld. VNO-NCW onderschrijft die ontwikkeling. Maatwerk en flexibiliteit zijn nodig om te komen tot goed beroepsonderwijs, niet alleen in het initiële traject (jeugdonderwijs), maar

zeker ook waar het de scholing van werkenden betreft en ook bij het leveren van een bijdrage aan innovatie in het bedrijfsleven is dat nodig.

In de nota *Niet vrijblijvende afspraken!* heeft VNO-NCW een aanzet gegeven om voor het mbo tot concretisering te komen van de nieuwe besturingsfilosofie.

In de praktijk blijkt het lastig om tot niet vrijblijvende afspraken te komen. Er is nog geen vanzelfsprekendheid om met elkaar afspraken te maken. Complicerende factor voor veel branches is dat, omdat het zwaartepunt grotendeels is en wordt neergelegd bij de individuele school, het sectorale niveau uit beeld dreigt te raken. En dat is voor een deel van het bedrijfsleven, zeker waar het het mkb betreft, juist het niveau dat zorg kan dragen voor de nodige checks and balances in het systeem. Het is voor die branches ook het niveau waarop ook duurzame afspraken gemaakt kunnen worden. In de concrete vormgeving van de nieuwe besturingsfilosofie zal een oplossing gevonden moeten worden voor het dilemma tussen regio en sector. Het aangaan van separate overeenkomsten tussen branche en afzonderlijke scholen is te omslachtig. De afspraken op sectorniveau mogen niet verstarrend werken voor de bedrijven, maar moeten hen juist uitdagen tot samenwerking met individuele scholen of onderdelen daarvan.

Het mbo en het hbo zijn verder met het concreet maken van de nieuwe besturingsfilosofie dan het vmbo. Zij zijn bezig hun eigen governance codes te ontwikkelen. Belangrijk element daarin is het opbouwen en onderhouden van goede relaties met de externe belanghebbenden. Tot de groep van externe belanghebbenden rekent de commissie Meijerink in zijn advies over een code voor corporate governance van bve-instellingen² in ieder geval ook werkgeversorganisaties. Het is wenselijk dat bij voorkeur op basis van zelfregulatie in de bve-sector dan wel via een wettelijke bepaling ook op het niveau van de bve-sector afstemming kan plaatsvinden met brancheorganisaties. Eenzelfde aanpak zou mutatis mutandis ook mogelijk moeten zijn voor de sector vmbo.

Kenmerk van de nieuwe besturingsfilosofie is voorts dat de overheid zijn rol als verantwoordelijke voor het stelsel anders, beperkter definieert. Deze verantwoordelijkheid strekt zich uit op de wettelijk geborgde aspecten van toegankelijkheid, doelmatigheid/doeltreffendheid, kwaliteit en continuïteit. Het zorgdragen voor adequate bekostiging en toezicht op de genoemde aspecten vormen de instrumenten. Staatssecretaris Rutte is eind 2004 gestart met een aanpak waarbij scholen verzocht worden hun regionale ambities kenbaar te maken. Vervolgens zouden de scholen door middel van een benchmark onderling vergeleken worden om zo het lerend vermogen van de sector te vergroten. Aanvankelijk was het de bedoeling dat het ministerie van OCW deze taak op zich zou nemen. In een brief aan de Tweede Kamer laat de staatssecretaris weten dat De BVE-Raad schriftelijk heeft laten weten de uitvoering van de benchmark op zich te willen nemen, en op een aantal thema's indicatoren te gaan ontwikkelen. De benchmark is vanaf 2007 openbaar. In het bijzonder wijst de staatssecretaris er op dat regionalisering in zijn beleid centraal staat. Er zal nader overleg plaatsvinden over de wijze waarop regionale ambities opgesteld worden, omdat het van belang is dat instellingen en de regionale netwerken vooraf afspraken maken over doelstellingen en een gezamenlijke aanpak hiervan. VNO-NCW vindt het een goede ontwikkeling dat de onderwijssector zijn verantwoordelijkheid neemt om meer transparantie te leveren in de prestaties van de

² *Educational Governance bij bve-instellingen*; advies voor een code van de Commissie Governance Beroepsonderwijs aan de BVE-Raad, januari 2005.

afzonderlijke scholen. Ook onderschrijft VNO-NCW nadrukkelijk dat betrokkenheid van het bedrijfsleven nodig is om goed beroepsonderwijs te realiseren. In de eerste plaats gaat het er om dat de onderwijsinstelling samen met regionale bedrijven afspraken maakt. Dat is van groot belang en daarom vindt VNO-NCW dat het regionale bedrijfsleven nauw betrokken moet worden bij het opstellen van de regionale ambities en ook bij de verantwoording ervan door de school. Hierbij geldt uiteraard dat de vertegenwoordigers van het betrokken bedrijfsleven representatief zijn voor de arbeidsorganisaties die in de regio actief zijn. Teneinde een en ander goed te kunnen te realiseren moet uit de beschikbare overheidsmiddelen een zodanig bedrag ter beschikking komen dat onder een centrale regie bij de vijf regionale verenigingen van VNO-NCW menskracht ter beschikking komt om de relatie tussen het beroepsonderwijs in de regio en het regionale en het sectorale bedrijfsleven te versterken en te verankeren (**actiepunt**).

Daarnaast is VNO-NCW van mening dat het georganiseerde (sectorale) bedrijfsleven een rol moet spelen bij het formuleren van de maatschappelijke beleidsindicatoren. Het gaat dan bijv. om het terugdringen van het voortijdig schoolverlaten als indicator. Betrokkenheid van het bedrijfsleven is gewenst, omdat een belangrijk deel van het beroepsonderwijs plaatsvindt in de bedrijven en ook omdat bedrijfsleven zeer gebaat is bij optimale prestaties van het beroepsonderwijs (**actiepunt**). Bovendien zullen de maatschappelijke beleidsindicatoren fungeren als een landelijk kader waarbinnen de regionale activiteiten van scholen en scholen en bedrijven samen plaatsvinden. Op die manier fungeren de indicatoren ook als richtsnoeren voor de regio.

5. Al veel verbeterd, maar ook nog veel te doen ...

Het beroepsonderwijs ontwikkelt zich in de goede richting. Het perspectief van de ontwikkelingen is goed: zelfstandige scholen, die zich vooraf verstaan met hun belanghebbenden over te leveren prestaties en daarover verantwoording afleggen. Flexibiliteit en maatwerk zijn vanzelfsprekend. In eerste instantie voor de deelnemer, maar altijd ook voor de ‘klant van de klant’, het bedrijf.

Er gebeuren vele goede dingen in het beroepsonderwijs, maar er is ook nog veel te verbeteren. Voor VNO-NCW richten die verbeterpunten zich op de versterking en een verduurzaming van de relatie van het beroepsonderwijs met het regionale én sectorale bedrijfsleven, een sterker accent op innovatie in en vanuit het beroepsonderwijs en het verhogen van de productiviteit van het onderwijs (minder uitval en meer doorstroming). Op vele gebieden en onderwerpen in het vmbo, in het mbo, maar vooral ook in onderlinge samenhang, dient de uitwerking van deze centrale gedachte plaats te vinden.

5.1 Competentiegericht beroepsonderwijs

Competentiegericht mbo

In competentiegericht beroepsonderwijs worden leertrajecten zodanig georganiseerd dat theorie en praktijk geïntegreerd worden aangeboden. De opgaven en dilemma's die werkenden in de dagelijkse praktijk tegenkomen vormen de basis voor de leertrajecten, waarin de leerlingen noodzakelijke competenties verwerven. Dit in tegenstelling tot het huidige onderwijs dat gekenmerkt wordt door onderscheid naar vakken.

De invoering van competentiegericht middelbaar beroepsonderwijs is een majeure operatie, die er toe moet leiden dat de relevantie van het mbo voor de arbeidsmarkt vergroot, zowel in kwalitatief als kwantitatief opzicht. De ambitie is dat de aantrekkelijkheid van de opleidingen voor deelnemers groter wordt, zodat de uitval minder wordt en er meer gediplomeerde schoolverlaters de arbeidsmarkt opstromen. Deze mensen hebben niet alleen de juiste competenties om aan de slag te gaan in arbeidsorganisaties, ze zijn ook gewild en weten zich ook prima te manifesteren in de maatschappij. In 2008 moet de invoering voltooid zijn. Deze omslag vraagt flexibele ROC's die in samenwerking met het bedrijfsleven aantrekkelijke leertrajecten maken. De door de kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven opgestelde kwalificatieprofielen vormen de basis voor de nieuwe leertrajecten. Het is zaak dat de kenniscentra zich bij het opstellen van (kenniscentrumoverstijgende) kwalificatieprofielen zich steeds blijven vergewissen van hun dienstverlenende taak: de kwalificatieprofielen moeten werkbaar zijn voor het onderwijs, aantrekkelijk voor de deelnemer én herkenbaar voor het bedrijfsleven. Indien nodig moet de financiering van de kenniscentra aangepast worden, opdat dit aspect beter tot zijn recht kan komen (**actiepunt**).

Proeftuinen

In de proeftuinen Herontwerp mbo worden vanaf schooljaar 2004-2005 ervaringen opgedaan met competentiegericht beroepsonderwijs op basis van de nieuwe kwalificatieprofielen. Het aantal kwalificatieprofielen was in het eerste proefjaar nog relatief beperkt, namelijk 55. Er participeerde in totaal 9500 leerlingen in de proeftuinen.

De ervaringen in de proeftuinen zullen moeten doorwerken in de kwalificatieprofielen en hun uitwerking moeten hebben in de vormgeving van het onderwijs.

Wat in ieder geval nodig is, is dat de ervaringen op systeemniveau verankerd worden, zodat er een lerend systeem ontstaat. Er is nu sprake van dat de kwalificatieprofielen jaarlijks worden vastgesteld, zodat er een verplichting ontstaat tot het nagaan van de noodzaak tot aanpassing van de profielen. Het verdient aanbeveling om de komende jaren van experimenten ook te benutten om na te gaan op welke wijze feedbackmechanismen in het systeem kunnen worden ingebouwd, zodat er een dynamisch systeem ontstaat (**actiepunt**). Daarnaast stelt VNO-NCW voor om de geldigheid van de kwalificatieprofielen in de duur te beperken, bijvoorbeeld 5 jaar, zodat bedrijfsleven en onderwijs samen verplicht worden om de relevantie en de actualiteit van de kwalificatieprofielen te beoordelen (**actiepunt**).

Arbeidsmarktgekwalificeerde assistent

Met de introductie van de nieuwe kwalificatiestructuur worden ook experimenten gedaan met de nieuwe opleiding Arbeidsmarktgekwalificeerde assistent. Deze opleiding is niet beroepsgericht, maar bedoeld voor die leerlingen die nog niet weten welke richting ze op willen en waarvan de kans groot is dat ze dreigen uit te vallen.

VNO-NCW heeft grote problemen met dit type opleiding. Ten eerste is de totstandkoming van de opleiding vreemd gelopen. Het georganiseerde bedrijfsleven is daarbij niet of slechts zijdeling betrokken. Ten tweede, en dat is belangrijker, heeft het bedrijfsleven geen behoefte aan dit type opgeleiden, zo blijkt uit sondering van de leden van VNO-NCW. Invoering ervan kan dus gepaard gaan met grote problemen om voldoende plaatsen in leerbedrijven te vinden. Uit de inventarisatie van de proeftuin Arbeidsmarktgekwalificeerde assistent blijkt dat er substantiële aantallen deelnemers in het geding zijn (2004 -2005: 2300).

Ten derde past dit type opleiding niet in het opleidingspalet van het mbo. Het mbo is primair beroepskwalificerend en biedt tevens de mogelijkheid tot doorstroom in het mbo en naar het hbo. De opleiding Arbeidsmarktgekwalificeerde assistent heeft een andere oriëntatie en is een

demonstratie van het feit dat vmbo en mbo onvoldoende op elkaar zijn aangesloten en van het feit dat de studie- en beroepskeuzevoorlichting in het vmbo onvoldoende is (zie ook betreffende paragraaf).

VNO-NCW is van mening dat de invoering van de opleiding Arbeidsmarktgekwalificeerde assistent niet moeten worden doorgezet. Een oplossing voor de leerlingen die nog niet weten wat ze willen en daarom dreigen uit te vallen moet gezocht worden in het verbeteren van het vmbo en de aansluiting van vmbo op het mbo (**actiepunt**). Het mogen uitvoeren van de huidige opleidingen voor beroepskwalificerende assistenten op het vmbo is daarvan een voorbeeld.

Competentiegericht vmbo

Het vmbo is nauwelijks betrokken bij de invoering van het competentiegericht mbo. Dat is opmerkelijk, omdat het vmbo de hofleverancier is van het mbo. Toch is waarneembaar dat ook in het vmbo het competentiegericht denken zijn intrede doet. Dat is een goede ontwikkeling, opdat de doorstroom vanuit het vmbo naar het mbo geoptimaliseerd wordt en er minder uitval optreedt. Dit proces mag het vmbo overigens niet in een ondergeschikte positie plaatsen. Scholen voor vmbo en mbo in een regio moeten –meer dan u het geval is- afspraken maken met elkaar om de afstemming verder te verbeteren (**actiepunt**). Deze afspraken kunnen betrekking hebben op diverse onderwerpen, zoals de afstemming onderwijsprogramma's, inclusief doorlopende BPV, uitwisseling van docenten en medewerkers of het benutting van elkaars faciliteiten. Met de verbeterde afstemming kan tevens voorkomen worden dat leerlingen uit het vmbo op een lager niveau in het mbo worden geplaatst omdat de vakkennis ontbreekt om het hogere mbo-niveau het werk te kunnen uitvoeren³.

Domeinen

Een onderwerp dat bij de invoering van competentiegericht beroepsonderwijs in het mbo geregeld de kop opsteekt is de ordening van de opleidingen. Daarbij wordt ook vaak verwezen naar het hbo waar de opleidingen worden geordend naar domeinen, die een behoorlijke breedte hebben en waarbinnen diverse opleidingen hun beslag kunnen krijgen. De vraag is dan of een indeling naar domeinen ook niet relevant zou kunnen zijn voor het mbo. Binnen het mbo zijn aperte voorstanders, omdat domeinen ruimte geven aan scholen om maatwerk te leveren naar de deelnemers. VNO-NCW is van mening dat de domeinenbenadering een functie kan hebben bij het vormgeven van leertrajecten, dat is het gebied waar scholen en hun docenten de expliciete professionals zijn. Hij is geen voorstander dat scholen –zonder afstemming met het georganiseerde bedrijfsleven in de paritaire commissies Onderwijs Bedrijfsleven van de kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven-vrijheid krijgen om zelf opleidingen samen te stellen die hun normen ontleen aan verschillende kwalificatieprofielen (**actiepunt**). Voor het bedrijfsleven moet volstrekt duidelijk zijn wat de waarde is van de mbo-opleiding op de arbeidsmarkt. Voor het vmbo ligt dat een slag anders. Vmbo is voorbereidend op het mbo. De arbeidsmarktrelevantie van de opleiding is daar –in beginsel- niet aan de orde. Het ordenen van de opleidingen in domeinen kan in deze onderwijssoort een bijdrage leveren om het onderwijs meer te laten aansluiten op de belevingswereld van de leerling, zodat uitval uit het onderwijs verder beperkt wordt. Naar een domeinbenadering in het vmbo moet onderzoek gedaan worden (**actiepunt**). Een ordening in domeinen betekent overigens geen vrijheid,

³ Uit de publicatie van Cinop, *De doorstroom van vmbo naar mbo* (2005), blijkt dat dit fenomeen zich vooral voordoet in het BBL sector Techniek.

blijheid voor de scholen. De kwalificatiestructuur dient naar het oordeel van VNO-NCW ook zijn werking te hebben in het vmbo, in de zin dat de inhoud van de vmbo-opleidingen c.q. de eindtermen en de vmbo-examens geënt moeten zijn op de kwalificatieprofielen van het mbo (**actiepunt**).

Programmeervrijheid en afdelingenstructuur vmbo

Er komt meer ruimte voor de scholen om zelfstandig invulling te geven aan de opleidingen in het vmbo. De landelijke eindtermen worden globaler geformuleerd en zijn beperkter in omvang. De vrije ruimte dient de school in samenhang met de omgeving, waaronder representatieve bedrijven in de regio, in te vullen. VNO-NCW merkt op dat het niet alleen moet gaan om het regionale bedrijfsleven, maar ook het sectorale, waarbij gedacht kan worden aan brancheorganisaties.

Ook krijgen de vmbo-scholen in regionaal verband meer ruimte om het opleidingsaanbod zelf te bepalen. Er komt een licentiemodel waarbij vmbo-scholen uiteindelijk vrij zijn in de keuze van hun onderwijsaanbod. Deze vrijheid is wel beperkt, want afhankelijk van de afstemming in regionaal verband, andere vmbo-scholen en het mbo. Deze afstemming moet leiden tot een regiovisie, waarbij de provincie een voorgeschreven procesrol krijgt. De betrokkenheid en de rol van het bedrijfsleven is naar de mening van VNO-NCW niet duidelijk. Dient hij alleen betrokken te worden door de scholen, die vervolgens hun eigen keuze maken, of krijgt het bedrijfsleven daar ook een zekere bevoegdheid? VNO-NCW vindt dat ook het (regionale) bedrijfsleven nadrukkelijk betrokken dient te worden bij het opstellen van de regiovisie (**actiepunt**).

Beroepspraktijkvorming

Bedrijven en andere arbeidsorganisaties spelen in competentiegericht beroepsonderwijs een belangrijke rol. Zonder hun inbreng kan er geen goed beroepsonderwijs bestaan. Uitgangspunt voor competentiegericht beroepsonderwijs is de beroepspraktijk. De beroepspraktijkvorming als onderdeel van de leertrajecten zal van groter belang worden. Het mbo kent sinds jaar en dag de stage en het leerlingwezen als vormen van beroepspraktijkvorming. De deelnemers waarderen de BPV. Uit het onderzoek van de Jongerenorganisatie Beroepsonderwijs (JOB-monitor 2005) blijkt dat een merendeel van de deelnemers aan de voltijdopleidingen de BPV erg leerzaam vinden. Maar ze hebben ook kritiek. De voorbereiding op de BPV is onder de maat, deelnemers krijgen geen duidelijke opdrachten en de theorie sluit niet aan op de praktijk. Over de begeleiding op de werkplek zijn de deelnemers overwegend tevreden. Dit in tegenstelling tot de begeleiding door de school. Slechts een derde is daar positief over. Voor de deelnemers in de beroepsbegeleidende leerweg (leerlingwezen) is het beeld anders. De voorbereiding op de beroepspraktijk en de aansluiting van theorie op de praktijk worden positief beoordeeld, evenals de mogelijkheid om werkervaringen op school te bespreken. Over het contact tussen school en bedrijf is slechts 40 procent positief.

Uit een onderzoek van Hövels⁴ blijkt dat bedrijven en scholen voor mbo vooral samenwerken op het gebied van BPV. De meeste bedrijven zijn daar positief over. De activiteiten die daar plaatsvinden krijgen van bedrijven nog steeds de hoogste prioriteit. De kwaliteit van de BPV moet hoog blijven of moet omhoog.

⁴ Van contacten naar vervlechting? Uitgave Cinop, mei 2005.

De kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven, die de wettelijke taak hebben om bedrijven te begeleiden waar BPV plaatsvindt én om te zorgen dat er voldoende kwalitatieve BPV-plaatsen zijn, moeten voluit aan de bak om hun wettelijke taak waar te maken (**actiepunt**). Het gaat dan om twee zaken. Ten eerste moet het accent echt komen te liggen op de begeleiding. De accreditatie van leerbedrijven moet minder accent krijgen en ontdaan worden van de administratieve last, die zich nu geregeld voordoet. Daardoor worden ook drempels weggenomen, die bedrijven soms ervaren om als leerbedrijf te mogen fungeren. De gezamenlijke kenniscentra zijn bezig hier actie op te nemen, maar de voortgang is te langzaam.

Ten tweede gaat het over het tekort aan BPV-plekken. Een op de vijf deelnemers in het voltijdsonderwijs geeft in het JOB-onderzoek aan de nodige problemen te ondervinden met het vinden van een BPV-plek. In de BBL ligt dat, zoals te verwachten is, beduidend lager. Naast inspanningen om de kwantiteit van leerbedrijven daadwerkelijk vergroot te krijgen, gaat het ook om de benutting van de beschikbare informatie die kenniscentra bezitten. De registers van leerbedrijven moeten zodanig zijn dat ze zinvol bruikbaar zijn voor diverse groepen, zoals leerlingen en scholen. Daarnaast zal er een grote inspanning moeten worden gepleegd om de bekendheid van de registers te vergroten. Nog te veel worden er regionaal initiatieven genomen, die overlappend zijn op de activiteiten van de kenniscentra.

Maar ook de scholen zelf moeten hun verantwoordelijkheid nemen. Onderlinge afstemming over wanneer stages plaatsvinden kan een bijdrage betekenen in het oplossen van tekorten. Ook de voorbereiding in de scholen op de BPV is voor verbetering vatbaar. Daarnaast moeten scholen geen eigen registers van leerbedrijven willen ontwikkelen, maar deze taak expliciet daar laten waar hij wettelijk ligt, bij de kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven en deze nadrukkelijk op hun verantwoordelijkheid aanspreken (**actiepunt**). Wel dienen de scholen veel meer dan nu energie te steken in het onderhouden van relaties met bedrijven.

In dit verband wordt opgemerkt dat het volstrekt ongewenst is dat scholen stagebemiddelingsbureaus oprichten of inschakelen, die het exclusieve recht krijgen om stagiaires te plaatsen, waarbij bedrijven verplicht worden een vergoeding te geven aan bureau of school. Naast dat het ongewenst is, is VNO-NCW van mening dat een dergelijke handelwijze ook niet legitiem is⁵.

De gemeente Eindhoven wil bij aanbesteding van grote bouwprojecten dat het project tevens een leerlingbouwplaats is. Op deze manier probeert de gemeente meer (werkloze) jongeren aan een gedegen opleiding en wellicht een baan te kunnen helpen.

Praktijkgerichtheid

Ook voor het vmbo is een oriëntatie op de beroepspraktijk en praktijkgerichtheid van groot belang. Het kan leerlingen helpen om een goede keuze te maken voor een vervolgopleiding in het mbo. In de beroepsgerichte leerwegen in het vmbo, en dan vooral in de basisberoepsgerichte leerweg, is de afgelopen jaren veel geïnvesteerd, ook door het bedrijfsleven, in de werkplekkenstructuur. Deze hebben een groot positief effect gesorteerd. Daarnaast zijn de leerwerktrajecten ingevoerd. Deze zijn bedoeld voor bepaalde leerlingen in

⁵ In het convenant *Samenwerken t.b.v. innovatie in het beroepsonderwijs*, dat ondertekend is door de staatssecretaris van OCW en de voorzitters van Het Platform Beroepsonderwijs en de Stichting van de Arbeid, is opgenomen dat het onderwijs in de praktijk een regulier onderdeel van de beroepsopleiding is en kan niet door de onderwijsinstelling in rekening worden gebracht aan het bedrijf waar het onderwijs in de praktijk plaatsvindt.

de basisberoepsgerichte leerweg in het vmbo voor wie een (nog meer) praktijkgerichte aanpak noodzakelijk is. Een deel van de opleiding volgen deze leerlingen in een bedrijf, vergelijkbaar met het leerlingwezen, al betreft het hier jongeren van rond de 15 jaar. Uit onderzoek blijkt een positief beeld over deze leerwerktrajecten. Leerlingen zijn meer gemotiveerd, halen bijna vergelijkbare examenresultaten als de andere leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg en ook de bedrijven waar de leerwerktrajecten plaatsvinden zijn positief.

De minister heeft het voornemen, en weet zich daarbij gesteund door de Tweede Kamer, om ook in de andere leerwegen leerwerktrajecten mogelijk te maken. VNO-NCW is daar geen voorstander van. Het gaat om jonge mensen, die voorbereidend mbo volgen en geen beroepskwalificerend onderwijs. De aantrekkelijkheid van het vmbo dient eerst en vooral verbeterd te worden door het binnenschoolse onderwijs aan te pakken, zoals gebeurd is bij de werkplekkenstructuur. Contextrijk leren moet vooral binnenschools georganiseerd worden. De leidende gedachte bij het voornemen van de minister is dat er meer maatwerk moet komen voor de leerling. Hoewel geen voorstander, kan VNO-NCW het billijken dat er –juist om maatwerk te realiseren voor specifieke leerlingen- ook leerwerktrajecten in de andere leerwegen georganiseerd worden. Het gaat daarbij om uitzonderingen, redenerend vanuit het ‘nee, tenzij’ principe (**actiepunt**), waarbij zorgvuldigheid naar leerling én bedrijf buiten kijf zijn.

Een ander voornemen van de minister is om in de leerjaren 1 en 2 van het voortgezet onderwijs meer praktijkgerichtheid mogelijk te maken door toe te staan dat er een of twee beroepsgerichte vakken worden verzorgd. VNO-NCW juicht dat toe en stemt nadrukkelijk in met de conditie dat, vanwege de leeftijd van de leerlingen, die praktijkgerichtheid binnenschools gestalte moet krijgen.

Op dit moment kent de theoretische leerweg geen gerichtheid op de beroepspraktijk. Dat is vreemd omdat het merendeel van de leerlingen uit deze leerweg in stromen in niveau 3 of 4 van het mbo. De minister wil toestaan dat scholen met een theoretische leerweg van het vmbo meer praktijkgerichtheid in het onderwijs inbouwen. VNO-NCW vindt dat een stap te weinig en wenst de verplichte invoering van een beroepsoriënterend vak in de theoretische leerweg (**actiepunt**).

Op de langere termijn vindt VNO-NCW het wenselijk dat het vmbo ongedeeld is. Dat wil zeggen dat alle leerwegen van het vmbo in samenhang met elkaar aangeboden worden. Het moet een school onmogelijk gemaakt worden een theoretische leerweg zonder beroepsgerichte leerwegen aan te bieden. Doorstroom vanuit de theoretische leerweg naar het havo moet daarbij mogelijk blijven (**actiepunt**).

Competentiegerichte examinering

De invoering van competentiegericht beroepsonderwijs in het mbo vraagt een eigen manier van examineren. Voor het bedrijfsleven is examinering een activiteit die er toe moet leiden dat inzicht verkregen wordt in de mate waarin een deelnemer aan het beroepsonderwijs de noodzakelijke competenties heeft verworven. Examinering moet een waterdicht systeem zijn, opdat er blijvend vertrouwen kan zijn in de kwaliteit van de opleiding. De primaire verantwoordelijkheid ligt bij de school. Het Kwaliteitscentrum Examinering mbo (KCE) houdt toezicht op de kwaliteit. Het beoordelingskader van het KCE zal aangepast moeten worden. De nieuwe standaarden bieden perspectief. Zeker omdat ook nadrukkelijk nagegaan zal worden of het bedrijfsleven op adequate manier betrokken wordt bij de examinering. Het KCE wil de betrokkenheid van het bedrijfsleven ook vergroten door in de toezichthoudende auditteams mensen uit het regionale bedrijfsleven op te nemen. VNO-NCW juicht die mogelijkheid toe. In een reactie op de concept-standaarden 2006 heeft VNO-NCW voorts de

suggestie gedaan dat het door KCE opgedane inzichten en kennis, die niet direct van belang is voor de accreditatie van scholen, deelt met het bedrijfsleven en het onderwijs, opdat er een duurzame lerende samenwerking van onderwijs en bedrijfsleven kan ontstaan op dit belangrijke aspect van het beroepsonderwijs (**actiepunt**).

In toenemende mate wordt er gebruik gemaakt van EVC-trajecten om de door mensen op wat voor manier dan verworven competenties te herkennen en te erkennen via een deelcertificaat of een volledig diploma. Net als voor de examensystematiek geldt moet ook een EVC-systeem onbetwist zijn in zijn kwaliteit.

Over examinering en diplomering in het vmbo is enige discussie ontstaan. De minister wil overgaan tot meer flexibiliteit in het systeem. VNO-NCW juicht dat toe, waarbij het van mening is dat examinering meer gericht moet worden op het demonstreren van het kunnen van de leerling dan op selectie. De portfolio-benadering biedt hiervoor mogelijkheden (**actiepunt**). Dit vraagt een andere verhouding tussen het centrale examen en de schoolexamens. En dat kan ook. Vmbo is voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs. De gerichtheid van het vmbo moet dus het mbo zijn, met behoud van de mogelijkheid tot doorstroom vanuit de theoretische leerweg naar het havo. De eisen zoals die verwoord staan in de kwalificatiestructuur mbo zijn ook richting voor de eisen aan het vmbo. Anders gezegd, het beginniveau mbo is eindniveau vmbo.

Een andere wijze van examinering impliceert dat VNO-NCW voorstander blijft van het behalen van een vmbo-diploma (**actiepunt**). Dat is motiverend voor de leerlingen en geeft voor die leerlingen die (tijdelijk) niet verder willen leren toch een bewijs van kunnen waarmee de onderwijsloopbaan later voortgezet kan worden.

5.2 Innovatie en kenniscirculatie

Het mee-ademen van het beroepsonderwijs met de ontwikkelingen die zich in de beroepspraktijk en in de samenleving voordoen, is voor het up to date houden van het voorbereidend beroepsonderwijs essentieel. Participatie van scholen in regionale netwerken is daarvoor noodzakelijk. De Onderwijsraad concludeert dat het onderwijs in de versterking van de verbindingen in het regionale netwerk een actievere rol kan spelen dan tot nu toe. Ze houden zich vooral bezig met het uitvoeren van onderwijs, wat op zich goed is, maar de scholen zouden een stuwende kracht kunnen worden voor de vorming en instandhouding van regionale netwerken als ze meer de rol van coördinator of zelfs initiator op zich nemen. VNO-NCW onderschrijft deze conclusies van de Onderwijsraad. Zij tekent daarbij aan dat deze positionering van scholen niet betekent dat er van de kant van het bedrijfsleven geen initiatief genomen kan worden om te komen tot regionale netwerken. De voorkeur ligt bij gezamenlijk actie, maar waar die niet of onvoldoende van de grond komt is er een specifieke rol voor de scholen. Ze moeten dan wel een duidelijke externe oriëntatie ontwikkelen en kennis van zaken moeten hebben van de regionale arbeidsmarkt en de ontwikkelingen daarbinnen. De basis voor hun rol ligt in het professioneel onderhouden van de relatie met de (leer)bedrijven (**actiepunt**).

Huisvesting als aanjager van vernieuwing

Op diverse plaatsen blijkt nieuw- of verbouw van scholen, zowel voor vmbo als voor mbo, een enorme aanjager te zijn voor vernieuwing van het onderwijs. Nieuw- of verbouw roept gelijk de vraag op hoe het onderwijs ingericht moet worden, want de visie op het onderwijs bepaalt het programma van eisen. In sommige gevallen is de bouw alleen een zaak van de

school, in andere gevallen worden publiek private samenwerkingsrelaties aangegaan tussen bedrijven en de school waarin zowel de belangen van de school als die van de bedrijven een plek moeten krijgen. Het aantal goede voorbeelden breidt zich langzaam maar zeker uit. Het verdient aanbeveling meer aandacht te besteden aan het innovatieve karakter van huisvesting.

Bovendien zou gestimuleerd moeten worden op huisvestingsterrein zodat duurzame relaties tussen scholen en bedrijven tot stand worden gebracht. De overheid kan dat doen door een premie op deze vorm van publiek private samenwerking beschikbaar te stellen, bijvoorbeeld in de vorm van een bepaald percentage van de bouwsom dat binnen enkele jaren besteed moet worden aan de inhoudelijke uitbouw van de samenwerking. Een andere mogelijkheid is dat scholen, op basis van (langdurige) contracten tussen school en bedrijfsleven, hun praktijkfaciliteiten onderdak brengen bij opleidingslocaties die er binnen diverse sectoren zijn voor de scholing van werkenden. Publieke middelen, zoals bijvoorbeeld de extra middelen voor de modernisering van de praktijkfaciliteiten in het vmbo, zouden dan ook ingezet moeten kunnen worden om tot benutting van de opleidingslocaties voor onderwijsdoeleinden te komen (**actiepunt**).

De overheid stelt de komende twee jaren extra middelen (€300 mln.) beschikbaar voor het optimaliseren van praktijkfaciliteiten in het vmbo. Naast suggesties als hiervoor gedaan om de samenwerking met het bedrijfsleven te intensiveren, is het wenselijk dat het maken van afspraken met het bedrijfsleven over een sterkere betrokkenheid van het regionale bedrijfsleven bij de aanwending van de middelen als criterium geldt (**actiepunt**).

Het Leerpark te Dordrecht wordt een modern studiecetrum met vele beroepsopleidingen, voorbereidende beroepsopleidingen en met diverse opleidingen en cursussen voor volwassenen. Het aanbod sluit aan op de wensen en behoeften van o.a. het bedrijfsleven. Het onderwijs krijgt een kwaliteitsimpuls dankzij de nieuwe onderwijshuisvesting op één locatie.

Doel is om de noodzakelijke onderwijsvernieuwing en de vraag naar goed opgeleide mensen voor het bedrijfsleven en de instellingen beter op elkaar aan te laten sluiten. Een goed voorbeeld is de samenwerking van de vmbo-scholen en het Da Vinci College bij het onderwijsleerbedrijf Horeca, waarbij de leerlingen van de drie scholen, samen met het bedrijfsleven opdrachten uitvoeren. Bijvoorbeeld het verzorgen van buffetten, recepties en lunches.

Innovatieagenda

Innovatie komt niet vanzelf. Dat vraagt aparte en gerichte aansturing binnen organisaties. Mede geïnspireerd door de publicatie *Beroepswijs beroepsonderwijs* van de werkgroep Leijnse van het Innovatieplatform hebben de STAR en HPBO een voorstel tot een voortschrijdende innovatieagenda opgesteld. De innovatieagenda biedt scholen meer ruimte hun innovatiebeleid zelf gestalte te geven. Het gaat dan om innovatie in het beroepsonderwijs, maar ook met behulp van het beroepsonderwijs in het bedrijfsleven, vooral het mkb. Er wordt onderscheid gemaakt naar breedte- en dieptestrategische vernieuwing en innovatie⁶.

⁶ De breedtestrategie is gericht op het verspreiden en toepassen van innovaties door middel van impulsen in de versterking van het gehele beroepsonderwijs op instellingsniveau (innovatiebox). De dieptestrategie is gericht op het ontwikkelen van innovaties via experimenten op regionaal en/of sectoraal niveau (landelijk innovatiebudget).

Belangrijk kenmerk is dat scholen zich vooraf verstaan met relevante belanghebbenden, met name het bedrijfsleven, over hun voornemens en zich achteraf verantwoorden over de geleverde prestaties. Hiermee raakt deze aanpak duidelijk aan de nieuwe besturingsfilosofie en het streven te komen tot niet vrijblijvende afspraken. Bij disfunctioneren in het kader van de breedtestrategie krijgen de scholen –al dan niet tijdelijk- geen innovatiemiddelen meer. De invoering van de innovatieagenda markeert de start van een proces, waarbij niet voor elk onderwerp of thema een aparte regeling wordt gemaakt. De bestaande regelingen m.b.t. innovatie moeten z.s.m. ondergebracht worden in de systematiek van de voortschrijdende innovatieagenda, die aangevuld kan worden met extra financiële middelen (**actiepunt**). In de reactie op het rapport van de werkgroep Leijnse geeft het kabinet aan de hoofdlijn van de door STAR en HPBO voorgestelde innovatieagenda te volgen. Het is jammer dat het kabinet op enkele punten afwijkt van het voorstel van STAR en HPBO. Ten eerste dat de innovatieagenda een tijdelijk instrument is. Het voornemen bestaat om de innovatiemiddelen vanaf 2008 zondermeer toe te voegen aan de lumpsum en ze niet meer te oormerken voor innovatie in en vanuit het beroepsonderwijs, want tegen die tijd zullen de scholen beroepsnabij beroepsonderwijs hebben gerealiseerd waarbij innovatie integraal onderdeel uitmaakt van de 'core business' van het onderwijs. Die verwachting is te optimistisch. Innovatie in en vanuit het beroepsonderwijs is een lastig onderwerp, het is weerbarstig in zijn concrete aanpak en heeft om die redenen externe prikkels nodig (verantwoording over beschikbaar gestelde middelen). De kans is groot dat na 2008 innovatie een minder prominente plaats krijgt in het beleid van scholen, dat bedrijven moeilijker voet aan de grond krijgen bij scholen om samen te werken aan innovatie in en vanuit het beroepsonderwijs en dat er vervolgens toch weer allerlei aparte regelingen voor innovatie in het leven moeten worden geroepen.

Een tweede afwijking betreft het ontbreken van consequenties bij onderpresteren. In eerste instantie hebben de regionale belanghebbenden het voortouw om scholen aan te spreken. Maar er moet een stok achter de deur zijn. In de innovatieagenda van STAR en HPBO is dat als volgt verwoord: 'Als wordt geconstateerd dat geplande innovatieprestaties een aantal jaren achtereen, en na herhaaldelijk aanspreken op verantwoordelijkheden, onder de maat blijven, kan de overheid er na drie jaar toe overgaan geen nieuwe subsidie te verstrekken (c.q. het bedrag in de innovatiebox te verlagen). Bij evidente wanprestatie of misbruik kan eerder ingegrepen worden.'

Ten derde het ambitieniveau. In de kabinetsreactie wordt de innovatieagenda gefinancierd door re-allocatie van middelen uit de bestaande regeling en een eenmalige impuls vanuit het Fonds Economische Structuurversterking (FES). Dat komt, zeker voor de langere termijn, als mager over. STAR en HPBO vinden dat er structureel extra middelen voor de innovatieagenda moeten komen. Ze zijn daarbij wel van mening dat de beschikbaarstelling van de extra middelen mede zal afhangen van de wijze waarop beroepsonderwijs en bedrijfsleven de ambities die spreken uit deze innovatieagenda weten op te pakken.

Publiek private samenwerking bedrijfsleven en beroepsonderwijs

Het realiseren van goed beroepsonderwijs kan niet zonder de betrokkenheid van het bedrijfsleven. In toenemende mate wordt er een groter beroep gedaan tot actieve participatie van bedrijven. VNO-NCW is voorstander van publiek private samenwerking tussen scholen en bedrijven. Deze samenwerking zal in het vmbo anders gestalte moeten krijgen dan in het mbo. Dit heeft te maken met de opvatting van VNO-NCW dat meer praktijkgerichtheid in het

vmbo vooral binnenschools gestalte moet krijgen. Het is wenselijk dat er onderzoek wordt gedaan naar aanpakken, die leiden tot duurzame verankering van de betrokkenheid van het bedrijfsleven bij het vmbo (**actiepunt**).

In het mbo is het praktijkgericht leren in bedrijven via stages en leerlingwezentrajecten van oudsher de vorm waarin het bedrijfsleven bijdraagt aan goed beroepsonderwijs. Door een geleidelijke uitbreiding van de omvang van de stage in de voltijdsopleidingen in het mbo, die vaak niet afgestemd is met het (regionale) bedrijfsleven, wordt er een groter beroep gedaan op bedrijven. Daarnaast zijn ook steeds vaker andere vormen van participatie van bedrijfsleven in beroepsonderwijs in beeld: innovatieve trajecten, docentenstage, masterclasses, open dagen, aanleveren van beroepsrelevante casussen, beoordelaar van examens, enz. De STAR heeft in 2002 geïnventariseerd dat deze betrokkenheid een forse netto bijdrage van het bedrijfsleven aan het onderwijs betekent⁷.

Al met al lijkt er een proces gaande waarbij de opleidingslast verschuift naar het bedrijfsleven. Alleen voor opleidingstrajecten in de beroepsbegeleidende leerweg krijgen bedrijven een beperkte vergoeding in de vorm van een fiscale faciliteit (WVA-onderwijs). Het is wenselijk dat deze fiscale faciliteit wordt verruimd, zodat bedrijven voor alle investeringen in het beroepsonderwijs en samenwerkingsactiviteiten een fiscale ondersteuning kunnen krijgen (**actiepunt**). Daarnaast zou ook in de bekostiging van de leertrajecten aanpassingen moeten worden aangebracht om recht te doen aan deze ontwikkeling (zie betreffende paragraaf voor suggesties).

Metopia

Metopia is een initiatief in de Metalektro, waarbij scholen, met name ROC's, en bedrijven gestimuleerd worden om sámen te werken. Om er zo voor te zorgen dat het onderwijs interessanter wordt en er meer jongeren kiezen voor de techniek. Een voorbeeld van een Metopia-project is 'De Onderdanen van Metopia veroveren bedrijven', waarin technische studenten van het ROC Albeda College in samenwerking met HAWE Systems Europe B.V. een lege, onbehandelde en kale zeecontainer in één werkweek hebben omgetoverd tot een compleet ingerichte projectcontainer, die dient als schaftplek en magazijn. Dat is handig omdat HAWE Systems Europe B.V. voornamelijk werkt op bouwplaatsen waar nog nauwelijks voorzieningen zijn, waardoor gereedschappen en materialen gemakkelijk zoek of beschadigd kunnen raken.

Bron en meer informatie: www.metopia.nl.

VNO-NCW heeft samen met enkele branches het initiatief genomen te komen tot het project Anderonderwijs.nl. In dit project wordt nagegaan wat de effecten zijn van het uitbesteden van onderwijs door scholen voor mbo naar derden, waaronder bedrijven. Het eindrapport verschijnt in het najaar van 2005.

⁷ In de *Inventarisatie naar de aard en omvang van scholingsinspanningen van sociale partners in bedrijfstakken en ondernemingen* (Stichting van de Arbeid, 15 oktober 2002) is de netto bijdrage van het bedrijfsleven berekend op €2,3 miljard.

Drie functies van het onderwijs

Het beroepsonderwijs dient zich vanuit het perspectief van het bedrijfsleven vooral te richten op drie functies⁸.

1. Het doen verwerven van basiscompetenties die nodig zijn om adequaat de arbeidsmarkt te kunnen betreden.
2. Een bijdrage leveren aan het inzetbaar houden van de werknemers.
3. Een rol vervullen bij het bevorderen van innovatie in het arbeidsdomein, hetgeen op zich een innovatief beroepsonderwijs vraagt.

In het huidige beroepsonderwijs ligt het accent nadrukkelijk op de eerste functie. Deze is dominant. Op de derde functie is hiervoor reeds ingegaan. Over de tweede functie kan het volgende worden opgemerkt. In diverse sectoren zijn de reguliere beroepsbegeleidende leerweg (leerlingwezen) en deeltijd opleidingen belangrijke vormen om werknemers op- en om te scholen. De gemiddelde leeftijd in de BBL is in 2003 26 jaar en voor deeltijdopleidingen is dat 33 jaar, terwijl een deelnemer in het voltijd mbo gemiddeld 18 jaar oud is.

Het aandeel dat het mbo via contractactiviteiten van de commerciële opleidingen voor de scholing van werkenden weet te bemachtigen is zeer beperkt, ongeveer 5 procent⁹. Uit de combinatie van beide gegevens valt de conclusie te trekken dat scholen in het mbo onvoldoende in staat zijn (of niet willen) om –buiten de reguliere opleidingen- maatwerkopleidingen te bieden, die inspelen op de behoefte van de klant.

Het is wenselijk dat scholen, met name ROC's, zich sterker richten op de nascholingsmarkt. Uit het eerder aangehaalde onderzoek van Hövels bleek dat 16 procent van de onderzochte bedrijven in hun contacten met de scholen voor mbo het accent willen leggen op de scholing en opleiding van zittend personeel. Hier ligt dus een kans voor het mbo.

Het kabinet wil stimuleren dat scholen zich meer richten op de nascholingsmarkt. Er zal een vervollexperiment komen met individuele leerrekeningen voor laagopgeleiden om na te gaan of deze mensen op deze manier gestimuleerd worden tot leren. Het onderzoek is volgens wetenschappelijke onderzoeksnormen opgezet en heeft een looptijd tot en met 2010. Dat is een lange tijd. Dit mag geen excuus zijn voor de overheid om verder geen actie te ondernemen. Los van de eigen verantwoordelijkheid van werknemer en werkgever, is VNO-NCW in algemene zin van mening dat het aan de overheid is een algemeen stimulerende rol te vervullen voor scholing van werkenden. VNO-NCW bepleit generieke ondersteuning van werkgevers die ruimte bieden aan werknemers om zich te scholen (**actiepunt**).

5.3 Bekostiging als prikkel

Crebo-nummer

De financiering van het beroepsonderwijs moet zodanig zijn dat het stimuleert tot optimale resultaten. Op dit moment is het crebo-nummer een belangrijke drager van de bekostiging in het mbo. Dit kan leiden tot inflexibiliteit en administratieve lasten, bijvoorbeeld als leerlingen tussentijds een overstap willen maken naar een andere opleiding. Een mogelijkheid om dit op te lossen is dat de school voor iedere ingeschreven deelnemer een gelijke basisbekostiging

⁸ VNO-NCW onderschrijft dat het onderwijs drieslag kwalificerend is, dat het zich richt op de persoonlijke vorming en ontplooiing van de leerlingen en studenten, dat het bijdraagt aan maatschappelijke participatie en sociale cohesie en dat het leerlingen en studenten voorbereidt op de uitoefening van een beroep en daarmee arbeidsmarktrelevant is.

⁹ W.A. Houtkoop *De post-initiële markt*.

ontvangt. Aan het eind van het opleidingstraject krijgt de school nog een uitstroom c.q. diplomabonus, waarvan de hoogte afhankelijk is van het behaalde diploma (**actiepunt**). Op die manier worden verschillen in kostprijs per opleiding achteraf verrekend, waardoor er tijdens de opleiding meer ruimte tot flexibiliteit ontstaat. Als een school kiest om het leertraject te ordenen in domeinen, waarin verschillende opleidingen een plaats hebben, dan is dat makkelijker te organiseren omdat niet per crebo-nummer wordt ingeschreven. Voor alle duidelijkheid wordt opgemerkt dat de diploma's een op een gekoppeld zijn aan een kwalificatieprofiel. Dit mag niet losgelaten worden, omdat anders de herkenbaarheid van het bedrijfsleven van het eindproduct van het mbo verloren gaat.

Teldatum

Een andere mogelijkheid om binnen het huidige systeem prikkels in te bouwen is om de teldatum voor het mbo te verschuiven van 1 oktober naar 1 januari. Hiervoor wordt het minder aantrekkelijk om weinig aandacht te besteden aan deelnemers, die dreigen uit te vallen. De school financiert als het ware de eerste helft van het schooljaar voor, terwijl dat bij de teldatum van 1 oktober in het minst gunstige geval maar een maand is. Dit is vooral van belang voor de opleidingen op niveau 1 waar de uitval rond de 50 procent is (**actiepunt**). Deze prikkel zal er toe bij kunnen dragen dat ROC en school voor vmbo nauwere banden aangaan om te zorgen voor een 'warme' overdracht van leerlingen.

Bovendien heeft het verschuiven van de teldatum het voordeel dat administratieve lasten voor scholen verminderd worden, omdat wijziging van de inschrijving van leerlingen die van opleiding veranderen gemakkelijker kan worden doorgevoerd. Ook biedt het meer tijd voor school en leerling om een leerbedrijf te vinden waar de beroepspraktijkvorming doorlopen wordt, zonder dat het consequenties heeft voor de inschrijving en bekostiging.

Doorstroom vmbo naar mbo

Twee verdergaande mogelijkheden om de doorstroom van vmbo naar mbo te bevorderen zijn de volgende (**actiepunt**).

- De financiering van het vmbo afhankelijk stellen van de doorstroom van de afgestudeerden van het vmbo naar het mbo. Een vmbo-school krijgt een deel van zijn financiering pas als zijn leerlingen na een half jaar staan ingeschreven bij een ROC. Voor leerlingen die niet staan ingeschreven ontvangt de school geen 'doorstroomfinanciering'.
- Financiering van vmbo en mbo wordt mede gerelateerd aan de opleidingsduur. Een opleiding in het vmbo duurt vier jaar en in het mbo een tot vier jaar, afhankelijk van het niveau. Bepaald zou kunnen worden dat vmbo-school en ROC bekostigd worden voor de duur van de nominale opleidingsduur van het leertraject. In de praktijk is dat minimaal 5 en maximaal 8 jaar. Bij het boeken van tijdswinst in het leertraject van de leerling, bijvoorbeeld een leerling haalt zijn niveau 2 opleiding in vijf jaar in plaats van de nominale zes jaar, krijgen de beide scholen het verschil tussen feitelijk en nominaal traject als bonus uitgekeerd, waarbij ze onderling uitmaken hoe deze verdeeld wordt. Deze wijze van bekostiging stimuleert goede afspraken tussen scholen voor vmbo en mbo en bevordert de creativiteit om individueel maatwerk te realiseren.

Voor beide varianten is het nodig dat per individuele leerling de schoolloopbaan nauwgezet kan worden gevolgd. Het onderwijsnummer lijkt daarvoor de mogelijkheden te bieden.

Netwerkprikkels

Het onderwijs krijgt vorm in een netwerk, waarin de school een prominente plaats vervult. Maar de school kan niet alleen zorg dragen voor optimaal beroepsonderwijs. Medewerking en bijdragen van externe partijen, vooral het bedrijfsleven, is essentieel. In de bekostigingssystematiek moeten daarvoor de juiste prikkels worden ingebouwd. Enkele (vergaande) suggesties om de bekostiging anders in te zetten.

- In algemene zin zou moeten gelden dat de bekostiging daar neerslaat waar het onderwijs ook daadwerkelijk plaatsvindt. Als dat in een bedrijf gebeurt, dan moet het bedrijf een navenant deel van de overheidsbekostiging ontvangen.
- Omkering van de financieringsstroom bij duale trajecten. In plaats van dat de scholen bekostiging krijgen stelt de overheid aan het leerbedrijf subsidie ter beschikking, waarvoor de schoolcomponent wordt ingekocht of zelf (mede) wordt uitgevoerd.

Stimuleren betrokkenheid bedrijfsleven

Daarnaast zijn er ook mogelijkheden om de betrokkenheid van het bedrijfsleven bij het onderwijs door middel van aanvullende financiële prikkels te stimuleren.

- De fiscale stimulans van de WVA uit te breiden naar het voltijdsonderwijs als eerste stap en vervolgens naar alle samenwerkingsvormen, die een inspanning van het bedrijfsleven vergen.
- Werknemers krijgen een nascholingsvoucher, die ingewisseld kan worden bij onderwijsinstellingen voor een scholings- en/of EVC-traject.

Relatie bekostigingssystemen vmbo en mbo

De hiervoor genoemde prikkels hebben vooral betrekking op het mbo. Het bekostigingsregime voor het vmbo is op een andere leest geschoeid. Het is wenselijk dat de beide systemen zoveel mogelijk op elkaar aansluiten.

Evaluatie bekostiging mbo

De bekostiging van het mbo wordt momenteel geëvalueerd. Op basis van een eerste evaluatie van de bekostigingssystematiek wordt geconcludeerd¹⁰ dat de huidige systematiek goed voldoet. Kleine aanpassingen volstaan. Op langere termijn (vanaf 2010) moet er een nieuw model worden ingevoerd, dat past bij het dan ingevoerde onderwijsnummer en het competentiegerichte mbo, dat dan volledig geïmplementeerd is. In dat kader wordt ook een interdepartementaal beleidsonderzoek gedaan, waarvan de resultaten in het voorjaar van 2006 worden verwacht. VNO-NCW zal de evaluatie nauwgezet volgen. Hij stelt voor om bij de ontwikkeling van het nieuwe model betrokken te worden. De in deze nota gedane suggesties dienen te worden beschouwd als eerste bijdragen aan dat proces (**actiepunt**).

5.4 Voortijdig schoolverlaten

Teveel leerlingen verlaten het beroepsonderwijs zonder diploma op startkwalificatieniveau of hoger¹¹. In 2003 waren dat er ruim 60.000. Hiervan hebben ongeveer 40.000 leerlingen een diploma van het vmbo of een mbo-1 diploma. De groep van ongediplomeerde schoolverlaters bestaat dus jaarlijks uit ongeveer 20.000 jongeren.

¹⁰ Brief staatssecretaris Rutte aan Tweede Kamer van 6 juli 2005 (27451, nummer 44).

¹¹ Startkwalificatieniveau staat gelijk aan een diploma op mbo-2 niveau of een diploma havo of vwo.

Voor zover over de schoolverlaters zonder startkwalificatieniveau gegevens zijn vastgelegd, is 60 procent van Nederlandse herkomst en 40 procent allochtoon. Van deze voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie behoort 80 procent tot de leeftijdscategorie 17-22 jaar. Er is wel een lichtpuntje: ten opzichte van het jaar ervoor is het totale aantal gedaald. Het aantal terugplaatsingen bedraagt ruim 20.000, hetgeen overeenkomt met eenderde van het totale aantal schoolverlaters.

De Raad voor Werk en Inkomen pleit in het advies *Startklaar, Advies met betrekking tot een leerwerkplicht voor jongeren tot 23 jaar* (oktober 2005) er voor om jongeren mét een diploma maar zónder startkwalificatie voortaan niet meer te registreren als ‘voortijdig schoolverlater’. VNO-NCW onderschrijft die oproep van harte (**actiepunt**).

Aantrekkelijk onderwijs

Voortijdige schooluitval is een groot zorgpunt. Terwijl het bedrijfsleven vraagt om beter opgeleiden, komen er jaarlijks ruim 40.000 jongeren zonder startkwalificatie, waarvan een deel dus zonder vmbo- of mbo-1 diploma, op de arbeidsmarkt. Hiervan komen er waarschijnlijk op latere leeftijd wel weer een aantal als herintreder in het mbo en dus moet het aantal niet te absoluut worden gezien. Wel is de conclusie gerechtvaardigd dat het beroepsonderwijs voor bepaalde leerlingen kennelijk niet aantrekkelijk genoeg is om zich in te spannen een beroepskwalificerend diploma te halen.

De omslag die het onderwijs maakt naar competentiegericht beroepsonderwijs zal de aantrekkelijkheid vergroten. Het bedrijfsleven is bereid zich in te spannen om hieraan een bijdrage te leveren, mits de condities daarvoor op orde zijn (**actiepunt**). In het voorgaande zijn diverse suggesties gedaan om de betrokkenheid van het bedrijfsleven te stimuleren.

Groenpluk

Vaak wordt het bedrijfsleven verantwoordelijk gehouden voor een deel van de ongediplomeerde schooluitval. Het gaat dan om de zogenaamde ‘groenpluk’ die zich vooral in economisch goede tijden zou voordoen. Groenpluk houdt in dat werkgevers leerlingen, die bijvoorbeeld stage lopen, een arbeidsovereenkomst aanbieden, waarna de leerlingen hun opleiding stoppen. Het fenomeen komt voor, maar is maar in beperkte mate oorzaak van de schooluitval. Ongeveer 6 procent van het aantal ongediplomeerde schoolverlaters ontstaat door groenpluk. Schoolinterne omstandigheden zijn veel bepalender voor voortijdige schooluitval: ongunstige lesrooster, niet oppikken van signalen.

VNO-NCW is van mening dat groenpluk niet moet plaatsvinden.

Al in de vorige eeuw heeft VNO-NCW bedrijven opgeroepen om leerlingen, die nog geen beroepsopleiding hebben afgerond, en die toch door het bedrijf worden aangenomen de kans te geven hun opleiding via een duaal traject af te ronden. Deze oproep wil VNO-NCW graag opnieuw bevestigen (**actiepunt**).

Leerwerkplicht

In de strijd tegen het voortijdig schoolverlaten heeft de Tweede Kamer een motie¹² aangenomen waarin het de regering verzoekt een voorstel te doen voor een leerwerkplicht voor jongeren tot 23 jaar. Het gaat in de praktijk, zo is de verwachting¹³, om een relatief kleine groep jongeren van 18 tot 23 jaar zonder startkwalificatie, die niet aan het leren of werken zijn en geen uitkering ontvangen, aan wie een participatieplicht opgelegd wordt. Het afdwingen van deze plicht is op dit moment niet voor alle leden van de doelgroep mogelijk.

¹² Motie Verhagen c.s. (29 454, nummer 8).

¹³ Brief minister van OCW aan Tweede Kamer van 1 juli 2005 (29454, nummer 24).

Alleen als er sprake is van een uitkerings situatie, kan dat. De huidige regelgeving voor vroegtijdig schoolverlaten, RMC-regeling, biedt wel een basis om voortijdige schoolverlaters tot 23 jaar te begeleiden naar werk en/of leren, maar stelt deelname van de betrokkene niet verplicht en kent geen sanctiemogelijkheden indien de jongere geen gebruik maakt van een aangeboden traject. Een werkplicht voor jongeren zonder uitkering is op grond van internationale verdragen niet mogelijk. Het kabinet wil onderzoeken of door aanpassing van de regelgeving wel tot verplichting en sanctionering kan worden gekomen.

De Raad voor Werk en Inkomen (RWI) pleit in het recente advies Startklaar (2005) voor een sluitend activeringsbeleid voor inactieve jongeren. Uitgangspunt hierbij is dat jongeren tussen de 18 en 23 jaar die geen enkel diploma hebben, óf op school zitten óf aan het werk zijn. De RWI wijst op de noodzaak dat er voldoende instrumenten moeten zijn om deze ambitieuze doelstelling waar te kunnen maken.

Preventie van schooluitval verdient volgens de RWI de hoogste prioriteit. Daartoe is het van cruciaal belang dat onderwijsinstellingen beschikken over genoeg leerwerkplekken en dat ze risicjongeren ook extra begeleiding kunnen bieden. Het belang van het voorkomen van schooluitval geldt overigens ook voor jongeren onder de 18 jaar. In die leeftijdsfase kan immers de voedingsbodem voor latere problemen ontstaan. Een ongewenst beroep op de sociale zekerheid kan daar een gevolg van zijn.

Gemeentebesturen dienen via een sluitende registratie alle risicjongeren in beeld te krijgen. Deze jongeren moeten vervolgens kunnen rekenen op voldoende praktijkgericht leerwerk aanbod. Weigering van dat aanbod kan later leiden tot consequenties bij een uitkeringsaanvraag.

De RWI pleit verder voor het invoeren van afzonderlijke startniveaus per sector. Nu geldt er nog een algemene startkwalificatie. Meer flexibiliteit in de kwalificatienormen maakt de arbeidsmarkt toegankelijker voor jongeren, zo verwacht de RWI.

Bron: Persbericht RWI.

Het kabinet doet een beroep op instellingen in het beroepsonderwijs en sociale partners om gezamenlijk een leerroute te ontwikkelen waarbij jongeren in de praktijk ervaringen op kunnen doen en basisvaardigheden kunnen verwerven die weer perspectief bieden op duurzame deelname aan scholing en arbeidsmarkt. Het moet hier gaan om maatwerktrajecten, die zich kenmerken door «al doende te leren» in de vorm van stages, vrijwilligerswerk, door actief bezig te zijn in de vorm van bijvoorbeeld sporten of deelname aan culturele activiteiten die aansluiten bij de jongerencultuur. Ook het opdoen van vaardigheden waarmee jongeren als zelfstandig ondernemer in hun onderhoud kunnen voorzien verdient hierbij aandacht. Opgedane kennis en vaardigheden zouden erkend kunnen worden door middel van een EVC-aanpak (Erkenning verworven competenties).

VNO-NCW ziet in deze aanpak een grote parallel met de activiteiten van de Taskforce Jeugdwerkloosheid en pleit er voor om voorgenomen activiteiten in dat verband te positioneren en uit te breiden, zodat de in dat verband opgedane ervaring en opgebouwde relatienetwerken benut kunnen worden. VNO-NCW wil hieraan zijn medewerking verlenen, maar vraagt om een adequate ondersteuning voor en begeleiding van de bedrijven die bereid zijn daadwerkelijke activiteiten uit te voeren. Concreet kan daarbij gedacht worden aan een uitbreiding van de WVA-onderwijs en startkwalificatie voor dit type trajecten (**actiepunt**).

5.5 Ondernemerschap

Het ondernemerschap in Nederland behoeft een impuls. Voor het onderwijs en in het bijzonder het beroepsonderwijs ligt er een grote taak om daar een bijdrage aan te leveren. Teveel jongeren die wel de ambitie hebben om ondernemer te worden, kiezen uiteindelijk toch voor het werknemerschap.

Jong Ondernemen en competentiegericht beroepsonderwijs

Met de invoering van het competentiegerichte beroepsonderwijs hebben de scholen voor beroepsonderwijs een goede mogelijkheid om ook ondernemerschap en ondernemendheid een steviger plaats in het leertraject te geven. De studentbedrijven van Jong Ondernemen moeten een prominentere plaats krijgen in het onderwijs (**actiepunt**). Docenten moeten meer ruimte krijgen deze onderwijsaanpak te implementeren. De ondersteuningsstructuur moet duurzaam verankerd worden, zodat betrokkenheid van het bedrijfsleven ook voor de langere termijn gegarandeerd is.

Stichting Jong Ondernemen is een non-profit organisatie. Jong Ondernemen is in 1990 opgericht als initiatief van ABN AMRO, VNO-NCW en MKB-Nederland in nauwe samenwerking met het ministerie van Economische Zaken en mede-oprichter NOvAA. Sinds de oprichting is het aantal sponsors aanzienlijk uitgebreid. De doelstelling van Jong Ondernemen is zoveel mogelijk jongeren (leerlingen, scholieren, studenten) tijdens hun opleiding de mogelijkheid bieden een ondernemende houding te ontwikkelen en hen te laten ervaren welke kansen en uitdagingen het ondernemerschap biedt. In de optiek van Jong Ondernemen is 'learning by doing' de meest effectieve manier om in het onderwijs ondernemerschap te ontwikkelen.

Lerarenopleidingen

Op de lerarenopleidingen moet de aandacht voor ondernemerschap worden vergroot. Aankomende leraren, zeker de docenten in de beroepsgerichte vakken, moeten in hun opleiding indringend kennis nemen van ondernemerschap in de praktijk (**actiepunt**). Een op maat toegesneden stage in het bedrijfsleven als onderdeel van de lerarenopleiding is hiervoor een mogelijkheid. Aankomende docenten zullen dan beter in staat zijn adequate begeleiding te bieden aan studenten, die het ondernemerschap willen gaan uitoefenen.

5.6 Studie en beroepskeuzevoorlichting

Er komt weer vernieuwde belangstelling voor studie- en beroepskeuze voor leerlingen in het beroepsonderwijs. Het centraal stellen van de (school)loopbaan van de leerlingen vraagt dat ook. Uit onderzoek¹⁴ blijkt dat er nog vele verbeteringen zijn door te voeren. Leerlingen uit het vmbo die nog niet weten wat ze willen worden of welke opleiding ze willen volgen, zoeken langer naar een vervolgopleiding, switchen vaker van opleiding en vallen eerder uit. Deze effecten zijn niet allemaal toe te schrijven aan de voorlichting over studie en beroep. Ook de plaatsingsmogelijkheden spelen een rol. Als een leerling niet de door hem of haar

¹⁴ CINOP, *De doorstroom van vmbo naar mbo*, juni 2005.

gewenste opleiding kan volgen, doen deze effecten zich vooral voor. En bovendien geldt voor deze leerlingen dat ze vaker spijbelen en maken ze zich schuldig aan ongewenst gedrag. Een verklaring hiervoor is de geringe binding met de school.

Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat de studiekeuzebegeleiding vooral verbaal wordt ingezet, brochures, informatie via internet, voorlichting door de decaan. Er zijn weinig ervaringsgerichte activiteiten, zoals oriënterende stages of snuffelstages. In het huidig tijdsgewricht zijn leerlingen juist sterk ingesteld op ervaring en beleving. Het verdient om die reden alleen al aanbeveling dat de studie en beroepskeuzevoorlichting meer ervaringsgericht wordt vormgegeven, waarbij een realistisch beeld van de beroepspraktijk wordt gehanteerd (**actiepunt**). In de samenwerking tussen vmbo en mbo ligt het dan voor de hand dat vmbo-leerlingen kennismaken met de wereld van het mbo, zoals die op de ROC's vorm krijgt. Een andere reden om meer energie te steken in (school)loopbaanbegeleiding is dat het denken over loopbanen ook in het werkzame leven een grotere rol speelt. Lifetime employment is uit. Mensen maken gedurende werkzame leven vaak meerdere overstappen. Een goed zicht op de eigen wensen en ambities kan niet vroeg genoeg al geleerd worden.

Laatst ben ik naar een open dag geweest op een ROC. Daar werden demonstraties gegeven van het vak. Ik kon zo zien hoe het er op kantoor aan toe gaat en hoe ze daar met ICT omgaan. Dat waren goede voorbeelden en het was interessant om dit zo eens te zien. Ik heb meteen meegepikt hoe het er op het mbo aan toe gaat. (Bron:LAKS Go vmbo!, april 2005.)

5.7 Personeelsbeleid

De rol van de docenten verandert in competentiegericht onderwijs. Zelfwerkzaamheid en een projectmatige aanpak zijn kenmerken van dit soort onderwijs. De opleiding tot docent moet op die nieuwe rol inspelen en de nascholing van de zittende docenten moet ook die focus krijgen. Docenten zijn professionals, die in teamverband onderwijsactiviteiten uitvoeren, die er toe moeten leiden dat jongeren met een diploma het onderwijs verlaten.

De invloed van ouders en van leeftijdgenootjes in de schoolloopbaan van vmbo-leerlingen is veel kleiner dan werd verondersteld. De rol van de docenten is cruciaal. Het gaat om de souplesse om diverse werkvormen te hanteren, om het mogelijk te maken dat leerlingen zelfstandig werken en om het oog te hebben voor iemands capaciteiten en problemen. Een goede score op deze aspecten werkt positief op de schoolloopbaan van de vmbo-leerling. (Bron: Onderzoek Risbo naar succes en faalfactoren in het vmbo, in: Didactief, 2005/6.)

De gemiddelde docent in het voortgezet onderwijs vergrijsst. Het aantal 50-plussers neemt de afgelopen jaren gestaag toe (2004: 41 procent). In het mbo is het beeld erger. Van het management is bijna 70 procent ouder dan vijftig jaar, van de docenten 48 procent en van het ondersteunend personeel 34 procent. Het percentage leraren van vijftig jaar en ouder is de afgelopen jaren flink gestegen: van bijna 39 procent in 2000 tot bijna 48 procent in 2004. De komende jaren zal er een flinke uitstroom uit het onderwijs gaan plaatsvinden. De uitstroom uit de lerarenopleidingen zal onvoldoende zijn om de vraag naar docenten te

dekken. Door intensivering van de samenwerking met het bedrijfsleven kan enerzijds het beeld en de kennis van de beroepspraktijk bij docenten worden verbeterd en anderzijds ontstaan er meer mogelijkheden voor uitwisseling van personeel. Zij-instroom vanuit de beroepspraktijk, gastlessen en docentenstages kunnen op die manier bevorderd worden (**actiepunt**). Dit vraagt van onderwijsinstellingen wel dat zij op een open manier in hun omgeving staan. Via het personeelsbeleid dient dit verder gestimuleerd te worden. Deze handelwijze kan zowel gelden voor vmbo als voor mbo, zij het dat het vmbo meer gereguleerd is omdat het leerplichtig onderwijs is. Ideaal is dat vmbo én mbo hier samen optrekken. Bijvoorbeeld dat vmbo- en mbo-docenten, werkzaam in een zelfde soort opleiding, tegelijk en als een team op bezoek gaan bij bedrijven en onderling hun ervaringen uitwisselen (**actiepunt**).

Aparte opleiding tot leraar vmbo?

Door diverse politieke partijen is de wens geuit dat er een aparte opleiding voor het vmbo dient te komen. Als er sprake zou zijn van een verplichte bevoegdheidseis, is VNO-NCW daar geen voorstander van. Het beperkt het loopbaanperspectief van de docent ('eens een vmbo-docent altijd een vmbo-docent') en daarmee de mobiliteit van deze mensen. Het zou helemaal niet zo gek zijn als docenten uit het vmbo voor een bepaalde periode van baan zouden wisselen met hun collega's in het ROC. Dit leidt tot een beter begrip over en weer. Een tweede reden is dat de instroom vanuit het bedrijfsleven naar een functie in het beroepsonderwijs belemmerd wordt als daar aanvullende eisen komen. Een aparte opleiding tot vmbo-docent is ook niet nodig. Het is primair aan de werkgevers in het vmbo en niet aan de overheid om –gelet op de situatie in hun school- te bepalen of er in aanvullende eisen op de bestaande moet worden voorzien (**actiepunt**).

5.8 Open bestel

De inzet van VNO-NCW is dat het beroepsonderwijs responsiever en flexibeler reageert op ontwikkelingen in de beroepspraktijk. Vele suggesties zijn gedaan om in het huidige systeem zodanige prikkels in te bouwen, die leiden tot een alert reagerend beroepsonderwijs, dat daadwerkelijk behoeftes vervult die zich in het bedrijfsleven manifesteren.

Een andere vorm om het huidige systeem te prikkelen tot optimalisatie, is het bevorderen van concurrentie door nieuwe aanbieders op de overheidsbekostigde onderwijs toe te laten. Het hoger onderwijs kan vanaf 2007 experimenteren met het open bestel. De eerste resultaten worden pas in 2014 verwacht.

Het mbo heeft geen mogelijkheid tot experimenten met open bestel. Het argument is dat met het vrijgeven van de opleidingsmarkt voor educatie en inburgering de ROC's de facto te maken krijgen met een grootschalig experiment. Ook experimenten toe te staan voor het mbo zou een te grote belasting worden voor de scholen. VNO-NCW deelt die mening niet. Het toestaan van een open bestel voor het mbo is geen belasting voor de scholen. Zij hoeven niets anders te doen dan zorgdragen voor goed onderwijs. VNO-NCW pleit er dan ook voor dat ook binnen het mbo experimenten open bestel mogelijk worden (**actiepunt**).

Bij het formuleren van de criteria waaronder de experimenten mogelijk zijn, kan gebruik gemaakt worden van de ervaringen van het project *Anderonderwijs.nl*, dat mede op initiatief van VNO-NCW in uitvoering is genomen. In dit project, dat in het najaar afgerond wordt, wordt onderzoek gedaan naar de meerwaarde van publiek private samenwerking, waaronder het uitbesteden van onderwijs door ROC's aan derden, waaronder bedrijven.

Kerngegevens vmbo en mbo

Vmbo-structuur

Vmbo staat voor voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs. Het is ingevoerd in 1999. In 2003 vonden de eerste examens plaats. Het Vmbo is een onderwijssoort die leerlingen een basis biedt om een vervolgopleiding te volgen. Het is geen beroepskwalificerende opleiding. Dat gebeurt in het mbo.

De eerste twee jaren van het vmbo zijn basisvorming. Daarna vindt differentiatie plaats. Het vmbo in de leerjaren 3 en 4 bestaat uit vier leerwegen, die in elk van de vier onderscheiden sectoren voorkomen. De sectoren zijn:

1. Zorg en Welzijn
2. Techniek
3. Economie
4. Landbouw

Binnen elke sector komen vier leerwegen voor. Elke leerweg staat voor een bepaald niveau. De vier leerwegen zijn:

- basisberoepsgerichte leerweg
- kaderberoepsgerichte leerweg
- gemengde leerweg
- theoretische leerweg.

In de basisberoepsgerichte leerweg krijgen de leerlingen relatief veel praktijkgericht onderwijs. Leerlingen met een diploma van de leerweg stromen door naar de niveau-2 opleidingen in het mbo, de opleiding tot zelfstandig beroepsbeoefenaar. In tegenstelling tot de andere leerwegen kent de basisberoepsgerichte leerweg leerwerktrajecten. Dit zijn leertrajecten die gecombineerd worden met werken in de praktijk. Deze duale leerroute is vooral bedoeld voor leerlingen voor wie het huidige onderwijs te schools is en die beter kunnen leren in de beroepspraktijk.

De theoretische leerweg, die vergelijkbaar is met het vroegere mavo, kent geen beroepsgericht- of beroepsoriënterend vak. Leerlingen met een diploma van deze leerweg stromen door naar de niveau-4 opleidingen in het mbo.

Voor leerlingen voor wie het moeilijk of onmogelijk is om een regulier programma te volgen, zijn er twee mogelijkheden. De eerste is het leerwegondersteunend onderwijs en de tweede is het praktijkonderwijs. Deze laatste vorm is bedoeld voor leerlingen die cognitief niet in staat zijn het laagst kwalificerende niveau (basisberoepsgerichte leerweg) met een diploma af te sluiten. In het praktijkonderwijs wordt getracht deze leerlingen zoveel mogelijk certificaten te doen verwerven, opdat ze zich kunnen redden in maatschappij en/of op de arbeidsmarkt. Het leerwegondersteunend onderwijs is bedoeld voor leerlingen die tijdens het volgen van onderwijs in een van de leerwegen extra didactische of (ortho)pedagogische hulp nodig hebben.

De leerwegen omvatten een gemeenschappelijk deel, een sectordeel en een keuzedeel. Het gemeenschappelijke deel omvat twee algemene verplichte vakken die ook centraal worden geëxamineerd: Nederlands en Engels. Daarnaast zijn er drie algemene verplichte vakken die alleen in het schoolexamen worden afgesloten: maatschappijleer I, kunstvakken I en lichamelijke opvoeding. Het sectordeel bestaat uit twee sectorvakken, die verschillen per sector. In het keuzedeel kan de leerling een aantal vakken of programma's kiezen. Het aanbod verschilt per leerweg.

Basisberoepsgerichte leerweg	Kaderberoepsgerichte leerweg
beroepsgericht programma (afdelings- of intrasectoraal programma)	beroepsgericht programma (afdelings- of intrasectoraal programma)
(960 uur)	(960 uur)
Gemengde leerweg	Theoretische leerweg
vrij keuzevak algemeen vormend (200 uur) + beroepsgericht programma (320 uur)	twee vrije keuzevakken algemeen vormend
	(400 uur)

- Aantal leerlingen
Het aantal leerlingen in leerjaar 3 en 4 van het vmbo is 173.000 plus 61.600 leerlingen die leerwegondersteunend dan wel praktijkonderwijs volgen¹⁵. Dit komt overeen met 60 procent uit de leeftijdscategorie.
- Uitval
Er zijn geen goede cijfers beschikbaar over de ongediplomeerde uitval uit het vmbo. Voor het voortgezet onderwijs als totaal ligt de ongediplomeerde uitval op 15 procent (2002)¹⁶. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het aantal voortijdig schoolverlaters hoger is naarmate het opleidingsniveau lager is.
- Examenresultaten
In 2003 vond het eerste examen plaats in het vmbo. De resultaten waren goed. Ruim 90 procent van de leerlingen slaagde voor het examen, terwijl er slechts een zeer gering aantal leerlingen zich terugtrok van het examen.
- Doorstroom van vmbo naar mbo
Het overgrote deel van de leerlingen uit het vmbo vervolgt de schoolloopbaan in het mbo. Voor de leerlingen in beroepsgerichte leerwegen (basis, kader en gemengd) is dat 72 procent. Bijna 28 procent verlaat het onderwijs. Voor de leerlingen uit de theoretische leerweg gaat ruim 70 procent naar het mbo. Een deel gaat het havo (13 procent) en de rest verlaat het onderwijs (15 procent).

¹⁵ Deze aantallen zijn als volgt verdeeld over de leerwegen (Kerncijfers OCW 2000 – 2004).

Basisberoepsgerichte leerweg:	32.700 + 27.200 in het leerwegondersteunend onderwijs (lwoo)
Kaderberoepsgerichte leerweg:	44.400 + 5.900 (lwoo)
Gemengde leerweg:	17.200 + 600 (lwoo)
Theoretische leerweg:	78.300 + 1.600 (lwoo)
Praktijkonderwijs:	26.300

¹⁶ Koers VO, pag. 31 / Kerncijfers OCW 2000 – 2004.

Mbo-structuur

Het huidige mbo bestaat in zijn huidige vorm sinds 1996. Evenals het vmbo is het mbo een verzameling van verschillende opleidingen, die te ordenen zijn naar dezelfde vier sectoren die in het vmbo worden onderscheiden.

Het middelbaar beroepsonderwijs heeft vier niveaus, die verschillen naar cursusduur:

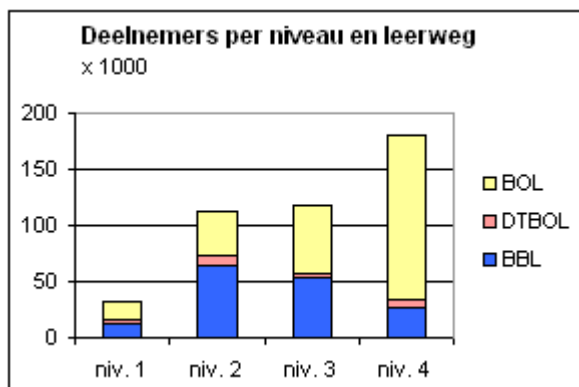
1. de assistentenopleiding (een half tot één jaar)
2. de basisberoepsopleiding (twee tot drie jaar)
3. de vakopleiding (twee tot vier jaar)
4. de middenkader- of specialistenopleiding (drie tot vier jaar)

Binnen elk niveau bestaan in beginsel twee leerwegen: de beroepsopleidende leerweg (BOL) en de beroepsbegeleidende leerweg (BBL).

Kenmerkend aan het mbo is dat de opleiding leren op school en leren in de beroepspraktijk combineert. In de BOL bedraagt het praktijkgedeelte minimaal 20 en maximaal 60 procent van de opleiding. In de BBL is dat minimaal 60 procent. Binnen de BOL bestaat de mogelijkheid tot het volgen van een deeltijd opleiding.

Het bedrijfsleven heeft via de kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven een grote stem bij het bepalen van de normen waaraan het onderwijs moet voldoen, de kwalificatiestructuur. Deze kenniscentra zijn per sector in het bedrijfsleven georganiseerd en worden geacht zorg te dragen voor een goede betrokkenheid van het bedrijfsleven én het onderwijs bij de vaststelling van de kwalificatiestructuur.

Op dit moment zijn er ongeveer 700 opleidingen in het mbo. In totaal studeren er ongeveer 450.000 deelnemers in het mbo.

bron : website BVE-Raad

Instream

Elk jaar stroom ongeveer de helft van het totaal aantal deelnemers in het mbo in. Het gaat dan om 217.000 deelnemers (gegevens 2003). Deze instroom in het mbo komt voor ruim de helft (54 %) voor rekening van mensen die van buiten het onderwijs met een mbo-opleiding beginnen. Ongeveer 30 procent van de instroom komt uit het vmbo en rond de 14 procent zijn mbo-ers die van opleiding veranderen. De rest komt van het havo.

Uitval

Ook hier is het lastig om aan eenduidige cijfers te komen. De Onderwijsinspectie heeft in 2002 onderzoek gedaan, waarvan hier gebruik wordt gemaakt. Het aantal deelnemers dat het onderwijs zonder diploma verlaat -de feitelijke voortijdig schoolverlaters - ligt tussen de 12 en 25 procent. Deze zijn vooral terug te vinden in het eerste leerjaar, op het laatste niveau en in de beroepsopleidende leerweg.